

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN EBEVEYNLERİNİN ÇOCUK HAKLARINA YÖNELİK TUTUMLARI*

THE ATTITUDES OF PARENTS OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS TOWARD CHILDREN'S RIGHTS

Emel YEŞİLKAYALI^a ve Vesile YILDIZ DEMİRTAŞ^b

^aYrd. Doç. Dr. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul.
E-posta: eyesilkayali@gelisim.edu.tr

^bDoç. Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, İzmir. E-posta: vesile.yildiz@deu.edu.tr

Özet

Bu araştırmada, ebeveynlerin çocuk hakları konusundaki tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, İzmir İli, Karşıyaka İlçesi'nde alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyleri temsil eden 7 devlet ilköğretim okulu ile özel ilköğretim okulunu temsil eden bir okulun 7. sınıf öğrencilerinin ebeveynleri oluşturmuştur. Araştırma sonucuna göre: ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları, medeni durumlarına, algıladıkları gelir durumlarına ve çocuk sayılarına göre farklılık göstermemektedir. Ancak, 'Devlet Güvencesi ve Desteği' alt boyutunda erkek çocuklar lehine farklılaşmaktadır. Devlet Güvencesi ve Desteği tutum puanları, orta sosyo-ekonomik düzeydeki okul ebeveynleri lehine; 'Kendi Kendine Karar Verme' tutum puanları ise üst sosyo-ekonomik düzeydeki okul

* Bu makale doktora tezinden üretilmiştir.

ebeveynleri lehine farklılaşmaktadır. Devlet ve özel okul ebeveynlerinin çocuk hakları tutumlarının ayrı ayrı karşılaştırılmasında, üst sosyo-ekonomik düzeydeki devlet okulları ebeveynleri ile özel okul ebeveyn arasında farklılık çıkmazken; özel okul ebeveynlerinin 'Kendi Kendine Karar Verme' tutum puanları, alt ve orta sosyo-ekonomik devlet okulu ebeveynlerinin tutum puanlarına göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Hakları, Ebeveyn Tutumları, Devlet Güvencesi ve Desteği, Kendi Kendine Karar Verme, Bakım ve Korunma.

Abstract

This study aims at finding out the attitudes of parents toward children's rights. The participants of the study consist of 7 state primary schools representing lower, middle and upper socio-economic levels in Karşıyaka District of İzmir province and seventh-grade student's representing a private primary school parents. According the results of the study, the attitudes of parents toward children's rights don't differ based on their marital status, the perceived welfare levels and the number of children. However, at the sub dimension of 'state security and support' they differ in favor of male children. While the attitude points of 'state security and support' differ in favor of school parents from middle socio-economic level, the attitude points of 'self determination' differ in favor of school parents from upper socio-economic level.

Key Words: Children's Rights, Attitudes Of Parents, State Guarantees And Support, Self-Determination, Care And Protection.

GİRİŞ

Çocuklar, tüm insanların sahip olduğu hakların yanı sıra, gelişim gereksinimleri nedeniyle özel birtakım haklara da sahip bulunmaktadır. Çocuk hakları, çocuğun hem insan olmasından, hem de bakıma ve korunmaya muhtaç olmasından kaynaklanan haklardır. Genel anlamda, çocukların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal olarak gelişebilmesi için hukuk kuralları ile korunan yararları olarak tanımlanabilir (Kepenekçi, 2008: 205).

Günümüzde genel kabul gören çocuk ve çocukluk anlayışının edinilmesi süreci, çocuklara özel haklar düşüncesinin de oluşmasına neden olmuştur. Çocukluk, sosyal olarak tanımlanmış olsa da genel olarak biyolojiye dayanan (kısa boy, küçük yaş, özellikle yetişkinlere bağımlılık, vb.) ortak özellikleri de vardır (Kağıtçıbaşı, 2007: 54). Bununla birlikte, çocukluk kavramının evriminin toplumdan topluma, kültürden kültüre değişiklik gösterdiğini de belirtmek gerekir.

Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çocuğun 'pedagojinin öznesi' olarak keşfedilmesiyle çocukluğun sosyal tanımı Avrupa'da değişmiştir. Bu değişimle birlikte çocukluk dönemi, ilk yıllardan itibaren ebeveynlerin çocuklarının yaşamına aktif müdahaleleri ile fiziksel ve psikolojik bakımlarının büyük önem kazandığı bir dönem olarak görülmeye başlanmıştır. Bu dönem okulöncesi dönemde eğitimin işlevinin değişmesine de yol açmış, 1970'lerde gündüz bakımevleri talebinin artması sonucunu doğurmuştur (Bademci, 2011: 259). Böylece çocuğun doğuştan getirdiği özelliklerinden çok çocuğun gelişiminde anne babasının rolü öne çıkmış, çocuk ebeveyni tarafından şekillendirilen bir nesne olarak görülmeye başlanmıştır.

Bu bakış açısı çocuk haklarına bakışı da etkilemiştir. Bu dönemde Farson ve Worsfold gibi çocuk haklarının bakım ve koruma boyutunu önemseyenler, paternalist görüşü temel almışlar ve 'çocuk koruyucular' olarak adlandırılmışlardır. Farson ve Worsfold, 'çocuklar için iyi olanın' devlet ve aile tarafından sağlanması gerektiğini vurgulamışlardır. Genel olarak 'çocuk koruyucular', çocuklara toplumun kurumları tarafından korunma sağlanmasının faydalı olacağını ifade etmişlerdir (Yurtsever, 2009: 42).

1978 ve sonrasında ise, "çocukların bireysel kararları"nın gerekliliği vurgulanmaya başlanmıştır. 'Çocuk özgürlükçüleri', kendi kendine karar verme yönelimini benimsemişlerdir.

Bu yönelimi benimseyenler, “çocuğun çevresi üzerinde denetim kurmasına, ne istediğine karar vermesine ve yaşamının çeşitli yönleri üzerinde özerk kontrole sahip olmasına izin verecek potansiyel hakları” vurgulamaktadır (Yurtsever, 2009: 42). Bu haklar Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde çocuğun katılım hakkı olarak ifade edilmekte ve farklı katılım dereceleri içermektedir.

‘Çocuk Hakları Kavramı’ başlığı altında sözü edilen katagorileştirmede, ‘refah hakları’ ve ‘koruyucu haklar’, “bakıp büyütme eğilimi”ni (Ballar, 1998: 21-26) ya da “bakım koruma boyutu”nu (Yurtsever, 2009) temsil etmektedir. Ballar, her iki kategorinin de çocuklar için büyük bir özgürlük getirmediğini, ayrıca koruyucu hakların müdahaleciliğe kayma olasılığının bulunduğunu belirtmektedir. Ayrıca, ‘kendi kendine karar verme yönelimini’, ‘özel belirlenim eğilimi’ olarak isimlendirmektedir. Özel belirlenim yönelimi, çocuğun çevresi ve yaşamın çeşitli yönleri üzerinde özerk denetim kurmasına, ne istediğine karar vermesine izin verecek potansiyel hakları vurgulamaktadır.

Günümüzde, çocuğa bakış açısındaki toplumsal çelişkiye dikkat çeken tartışmalar artarak devam etmektedir. Dikkat çekilen çelişki şudur: bir taraftan çocuğu kendini gerçekleştirme kapasitesi olan birey olarak görme eğilimi varken, diğer taraftan da yaşam pratiği içinde çocuk daha çok kontrol ve mercek altına alınmaktadır. Geçmişte çocuk çok erken yaştan itibaren yetişkin gözetimi olmaksızın zamanını geçirebilir, arkadaşları ile sokakta oynayabilir ve daha fazla inisiyatif alabilirken; günümüzde, nerdeyse bebekliğinden itibaren zamanını kurum bakımı altında geçirmekte, okul yaşına geldiğinde okul dışındaki zamanlarını dersanelerde geçirmekte, boş zamanı hemen hemen hiç kalmamaktadır. Bu durum, günümüz çocuklarının daha özgür ve daha çok söz hakkına sahip olduğu inancının sorgulanmasını gerekli kılar (Bademci, 2011: 260).

Çocukların, kendileri ve dünya hakkında söyleyecek önemli sözleri olan ve dikkate alınması gereken sosyal aktörler mi yoksa masumiyetin sembolü olan sessiz seyirciler olarak mı görüldüğü önemli bir konudur. Katılımcı yaklaşım (kendi kendine karar verme yönelimi), çocuğun kapasitesi ile ilgili pozitif görüşü benimser. Çocuğu resmi ya da resmi olmayan ortamlarda kendi yaşamına yön verebilecek bir aktör olarak görüp çocuğun önemini kabul

eder. Çocukların yeni bir çevreye uyum sağlama ve benimseme becerileri bakımından toplumda en başarılı grubu oluşturduğuna dair Leonard'ın (Bademci, 2011: 260) araştırma bulguları çarpıcıdır. Bu araştırma sonucunda, çocukların iş bulabilmek için hem anne babalarının iletişim ağlarını kullandıkları hem de kendi iletişim ağlarını oluşturdukları görülmüş ve çocukların çalıştıkları işlerin sosyal kapitali oluşturma ve kullanma becerilerine önemli bir kanıt olduğu belirtilmiştir.

Çocuklara kendi kendine karar verme özerkliğini kazandırırken, seçenekler sunmak, kararlarının sonuçları hakkında düşünmelerine fırsat vererek ilgili bilgiye ulaşmalarını desteklemek gerekmektedir (Macleod, 2010: 18).

Çocuk haklarının tarihsel gelişimi ve konuyla ilgili tartışmalardan anlaşılacağı gibi, "çocuk hakları" konusunda bakım ve korunma boyutunun ön planda tutulduğu dönemden kendi kendine karar verme boyutunun önemszenmesine doğru bir gelişme olmuştur. Bu gelişme, çocukların yalnızca fiziksel bakım ve korunmasında değil, sağlıklı psiko-sosyal gelişiminde de ailenin önemini daha da arttırmıştır.

Bazı ön kabullere dayalı olarak düzenlenen Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde de, 'Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havasının içindeki bir aile ortamının içinde yetişmesinin gerekliliği' ön kabullerden birisi olarak belirtilmektedir. Bu ön kabulle birlikte, çocuğun sağlıklı kişilik gelişiminde ailenin görev ve sorumluluğu da vurgulanmaktadır. Bu nedenle ailelerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının ortaya çıkarılması önemlidir.

Çocuk haklarıyla ilgili yurt dışındaki literatür incelendiğinde, çalışmaların daha çok kuramsal tartışma niteliğinde olup çocuk haklarının bakım koruma ve devlet güvencesi boyutlarıyla ilgili olduğu görülmektedir (Grugel, 2013; Anne ve Ong'ondo, 2013; Aziz ve Iskandar, 2013; Liebel, 2012; Grugel ve Ferreria, 2012; Pais, 2010; v.d.). Bununla birlikte, çocukların ya da ailelerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarını ele alan bazı ilişkiel araştırma örnekleri (Day ve diğ., 2006; Peterson-Badali ve diğ., 2004; Ruck & Slonim, 2004; Sutton, 2003; Wolfe, 1998) bulunmaktadır. Ancak bu araştırmaların hiçbirisinde ebeveynlerin çocuk hakları

tutumlarının demografik değişkenlere ya da sosyo-ekonomik düzeye göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmamıştır.

Ülkemizde çocuk hakları konusundaki akademik çalışmaların son yıllarda ilgi çerktiği görülmektedir. Ancak çoğu kuramsal düzeyde olan bu çalışmalar, çocuk hakları konusundaki ulusal mevzuatın uygulanması ve değerlendirilmesine (Musayeva, 2013; Yıldız, 2011; Kobat, 2009; Turanlı, 2004) ve korunma ihtiyacı olan ve risk altında bulunan çocuklar açısından mevzuat ve uygulamaların değerlendirilmesine yöneliktir (Güneş, 2012; Erbay, 2011; Öntaş, 2004; Acar, 2000; Dikmen, 1998). Ancak bu çalışmaların çoğu kuramsal düzeydedir.

Eğitim alanında yapılan çalışmalarda daha çok öğretmenlerin ve çocukların, çocuk haklarına bakışı ve konuyla ilgili görüşleri (Akman ve Ertürk, 2011; Doğan ve Durualp, 2011; Oktay ve Kumbaroğlu, 2011; Uçuş, 2011; Çetinkaya, 2000) incelenmiştir. Bazı çalışmalarda ise, uygulanan belirli bir öğretim programı ya da yöntemin, çocuk haklarının öğretiminde etkililiği araştırılmıştır (Torun, 2011; Washington, 2010). Çocuk haklarına ilişkin tutumlara yönelik ise, sınıf öğretmenlerinin çocuk haklarına ilişkin tutumları ile sınıf yönetim profilleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi (Dönmez, 2015); sağlık profesyonellerinin çocuk hakları konusundaki tutum ve farkındalıklarının değerlendirildiği (Kurt, 2012) araştırmalar bulunmaktadır. Ülkemizde, ebeveynlerin ya da aile yakınlarının çocuk hakları konusundaki tutumları ile ilgili tek bir araştırmaya (Yurtsever, 2009) rastlanmıştır.

Yurtsever (2009) tarafından gerçekleştirilen bu araştırmada, 6-14 yaş arası çocuğu olan anne ve babaların tutumlarının belirlenmesine yönelik 'Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği' geliştirilmiş ve aile ve çocuğa ait bazı değişkenlerin ebeveyn çocuk hakları tutumuna etkisi incelenmiştir. Bu araştırmada devlet ve özel ilköğretim okulu ebeveynleri arasındaki çocuk hakları tutum farklılıkları incelenmiş; ancak, ebeveyn tutumlarının tüm okulların sosyo-ekonomik düzeyine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmamıştır. Yurtsever'in araştırmasından farklı olarak bizim araştırmamızda, ebeveynlerin çocuk hakları konusundaki tutumlarının, ilköğretim okullarının sosyo-ekonomik düzeyine göre de belirlenmesi ve elde edilen bulgular ışığında öneriler sunulması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Problemi

İlköğretim okulu öğrencilerinin ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik tutumları nedir?

Araştırmanın Alt Problemleri

1. Ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin tutumları ile medeni durumları, algıladıkları gelir düzeyleri, eğitim düzeyleri, çocuklarının cinsiyetleri, çocuk sayıları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2. Devlet ilköğretim okullarında öğrenim gören ilköğretim öğrencilerinin ebeveynlerinin çocuk haklarına ilişkin tutumları ile özel ilköğretim okulunda öğrenim gören ilköğretim öğrencilerinin ebeveynlerinin çocuk haklarına ilişkin tutumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3. Okulların sosyo-ekonomik düzeyine göre, ebeveynlerin çocuk hakları tutumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, “halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimleme” amaçlandığı ve araştırma konusu “kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışıldığı” için tarama modeli benimsenmiştir (Karasar, 1991: 64).

Çalışma Grubu

Araştırma evrenini, 2012-2013 yılında İzmir İli, Karşıyaka İlçesi’nde bulunan 37 resmi 2 özel ilköğretim okulunda öğrenim gören 3400 7. sınıf öğrencisinin ebeveyni oluşturmaktadır. Çalışma grubunu, bu okullar arasından tabakalı örnekleme yoluyla seçilen 7 resmi, 1 özel ilköğretim okulunda öğrenim gören 653 öğrencinin ebeveynleri oluşturmaktadır. Okulların hangi sosyo-ekonomik düzeyde yer aldığı ve öğrenci mevcutlarına ilişkin bilgi Karşıyaka İlçe

Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Öğrencilerin ebeveynleri tarafından doldurulan ölçek sayısı 415, bu ölçeklerden boş bırakılan maddeleri olanların ayıklanmasından sonra değerlendirmeye alınabilen ölçek sayısı her alt boyutta farklılık göstermektedir.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak ebeveynlere doldurtulan ve demografik bilgileri içeren 'Aile Bilgi Anketi' dışında 'Çocuk Haklarına İlişkin Ebeveyn Tutum Ölçeği' kullanılmıştır.

'Çocuk Haklarına İlişkin Ebeveyn Tutum Ölçeği': İlköğretim öğrencilerinin ebeveynlerinin çocuk haklarına ilişkin tutumlarını ölçmek amacıyla Yurtsever (2009) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, 6-14 yaş arası çocuğu olan 743 anne-743 babanın katıldığı bir çalışma sonucunda geliştirilmiştir. Ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının 'Bakım ve Korunma' ile 'Kendi Kendine Karar Verme' olmak üzere iki temel faktör altında değerlendirildiği bu ölçek 63 maddeden oluşmaktadır. 'Bakım ve Korunma' faktörü de, 'Devlet Güvencesi ve Desteği' ile 'Bakım ve Koruma' olmak üzere iki faktörden; 'Kendi Kendine Karar Verme' faktörü ise tek faktörden oluşan bir yapıya sahiptir. 'Bakım ve Korunma' ana faktörü altında 'Devlet Güvencesi ve Desteği' bölümünde 23 madde, 'Bakım ve Koruma' bölümünde 15 madde olmak üzere toplam 38 madde bulunmaktadır. 'Kendi Kendine Karar Verme' ana faktörü ise 25 maddeden oluşmaktadır. 'Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği' 5 dereceli likert tipi bir ölçektir.

Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin güvenilirliği Yurtsever (2009) tarafından yapılan Cronbach Alfa analizinde 0,95; araştırmacı tarafından çalışma grubunda yapılan Cronbach Alfa analizinde ise 0,91 çıkmıştır. Bu sonuç ölçme aracının güvenilirliğinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Yurtsever (2009) tarafından geliştirilen üç faktörlü Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin her bir faktörü için araştırmacı tarafından, Cronbach Alfa analizi yapılmış olup Bakım ve Koruma Faktörünün Cronbach Alfa katsayısı 0,75; Devlet Güvencesi ve Desteği Faktörü'nün Cronbach

Alfa katsayısı 0,84; Kendi Kendine Karar Verme faktörünün Cronbach Alfa katsayısı 0,85 çıkmıştır.

Bu sonuçlar ölçme aracının oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir.

Veri Çözümleme Teknikleri

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 17.0 paket programı kullanılarak çözümlenmiştir. Verilerin çözümlenmesinde kullanılan analiz işlemleri aşağıda verilmiştir.

Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği'nin güvenilirlik ve ölçek alt boyutlarının araştırma örnekleminde doğrulanması işlemleri için Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenilirlik analizi kullanılmıştır.

Verilerin parametrik test varsayımlarını sağlamaması nedeniyle, Kruskal Wallis ve Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

Verilerin analizinde anlamlılık değeri olarak $p < .05$ kabul edilmiştir.

BULGULAR

İlköğretim öğrencilerinin ebeveynlerinin çocuk hakları tutumlarını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmanın bulguları aşağıda verilmiştir.

1. Ebeveynlerin Medeni Durumlarına Göre Çocuk Hakları Tutumları:

'Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği'ni geçerli bir şekilde dolduran 415 ebeveynin büyük çoğunluğu (357'ü) evli, 44'ü boşanmış, 10'unun eşi vefat etmiş ve 4'ü tekrar evlenmiştir.

Kruskal wallis testi sonucuna göre, ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin tutumları, 'Bakım ve Koruma' (p -değeri=0.375 $>$ α =0.05), 'Kendi Kendine Karar Verme' (p -değeri=0.496 $>$ α =0.05) ve 'Devlet Güvencesi ve Desteği' (p -değeri=0.847 $>$ α =0.05) boyutlarının her üçünde de anlamlılık seviyesinden büyük olduğu için, medeni durumlarına göre farklılık göstermemektedir.

2. Ebeveynlerin Algıladıkları Gelir Düzeylerine Göre Çocuk Hakları Tutumları

Ölçeğin algılanan gelir durumu ile ilgili sorusunu geçerli biçimde dolduran 347 ebeveynin büyük çoğunluğu (194) ailesini orta gelirli olarak nitelerken; 107'si ortanın altı gelirli, 38'i dar gelirli, 8'i üst gelir düzeyinden algılamaktadır.

Kruskal wallis testi sonucuna göre, ebeveynlerin çocuk hakları tutumları, 'Bakım ve Koruma' (p-değeri=0.217> α =0.05), 'Devlet Güvencesi ve Desteği' (p-değeri=0.482> α =0.05), 'Kendi Kendine Karar Verme' (p-değeri=0.893> α =0.05) boyutlarının her üçünde de anlamlılık seviyesinden büyük olduğu için, ebeveynlerin algıladıkları gelir durumlarına göre farklılık göstermemektedir.

3. Ebeveynlerin Eğitim Durumlarına Göre Çocuk Hakları Tutumları

Çalışma grubundaki ebeveynlerin çocuk hakları tutumlarının tüm boyutlarında lisansüstü mezunu ebeveynler en yüksek puana sahiptir (Bakım ve Koruma boyutunda:233,86; Devlet Güvencesi ve Desteği boyutunda:204,39; Katılım boyutunda: 212,00). 'Bakım ve Koruma' boyutunda üniversite mezunu ebeveynler en düşük puana (166,85) sahip iken, 'Devlet Güvencesi ve Desteği' ile 'Kendi Kendine Karar Verme' boyutlarında ilköğretim mezunu ebeveynler en düşük puana (168,45 ve 170,48) sahiptir.

Ancak Kruskal Wallis testi sonucuna göre ebeveynlerin çocuk hakları tutumları, 'Bakım ve Koruma' (p-değeri=0.172> α =0.05), 'Devlet Güvencesi ve Desteği' (p-değeri=0.669> α =0.05), 'Kendi Kendine Karar Verme' (p-değeri=0.519> α =0.05) boyutlarında anlamlılık seviyesinden büyük olduğu için, ebeveynlerin eğitim düzeyine göre farklılık göstermemektedir.

4. Çocuklarının Cinsiyetine Göre Ebeveyn Çocuk Hakları Tutumları

'Devlet Güvencesi ve Desteği' değişkeni açısından ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları bakımından erkek ve kız grupları aynı dağılıma sahip değildir. 'Devlet Güvencesi ve Desteği' alt boyutunun p-değeri (p-değeri=0.008< α =0.05) anlamlılık seviyesinden küçük olduğu için ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının alt boyutu olan 'Devlet Güvencesi ve Desteği' değişkeninin ortalama sırası cinsiyete göre erkek çocuğa sahip ebeveynler lehine

farklılık göstermektedir. Çocuğu erkek olan ebeveynlerin çocuk haklarının 'Devlet Güvencesi ve Desteği' puanı 193.41, kızların 'Devlet Güvencesi ve Desteği' puanı 164.53'den, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklıdır.

'Bakım ve Koruma' alt boyutu ($p\text{-değeri}=0.330>\alpha=0.05$) ile 'Kendi Kendine Karar Verme' boyutunda ($p\text{-değeri}=0.411>\alpha=0.05$) ebeveynlerin çocuk hakları tutumları, çocuklarının cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

5. Çocuk Sayılarına Göre Ebeveyn Çocuk Hakları Tutumları

Ebeveynlerin çocuk sayılarına göre çocuk hakları tutum puanları, tüm boyutlarda, dördün üstünde çocuğa sahip ebeveynlerde en yüksektir. Dördün üstünde çocuğa sahip olan ebeveynler 'Bakım ve Koruma' boyutundaki puan ortalaması 197,06; 'Devlet Güvencesi ve Desteği' boyutundaki puan ortalaması 197,78; 'Kendi Kendine Karar Verme' boyutundaki puan ortalaması 216,83 dür. Ebeveynlerin çocuk sayılarına göre çocuk hakları tutum puanlarının en düşük olduğu grup boyutlara göre farklılık göstermektedir. 'Bakım ve Koruma' boyutunda en düşük puana sahip olan grup (175,00) iki çocuklu ebeveynler iken, bu puanlar sırasıyla üç çocuklularda 175,68; dört çocuklularda 177,79; dört çocuklularda 180,47'dir. 'Devlet Güvencesi ve Desteği' boyutunda tutum puan ortalaması en düşük olan grup ise dört çocuğa sahip olan ebeveynlerdir (164,63). 'Kendi Kendine Karar Verme' boyutunda en düşük puana sahip olan ebeveynler tek çocuğa sahip olan ebeveynlerdir (164,44).

Kruskal wallis testi sonucuna göre, ebeveynlerin çocuk hakları tutumları, 'Bakım Koruma' ($p\text{-değeri}=0.970>\alpha=0.05$); 'Devlet Güvencesi ve Desteği" ($p\text{-değeri}=0.844>\alpha=0.05$); 'Kendi Kendine Karar Verme' ($p\text{-değeri}=0.582>\alpha=0.05$) boyutlarında istatistiksel olarak anlamlılık seviyesinden büyük olduğu için, çocuk sayılarına göre farklılık göstermemektedir.

6. Çocukları Devlet İlköğretim Okullarında Öğrenim Gören Ebeveynler İle Çocukları Özel İlköğretim Okullarında Öğrenim Gören Ebeveynlerin Çocuk Haklarına İlişkin Tutumları

Çocukları devlet ilköğretim okullarında öğrenim gören ebeveynler ile çocukları özel ilköğretim okulunda öğrenim gören ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının

karşılaştırılması, her bir sosyo-ekonomik düzey için ayrı ayrı yapılmıştır. Bunun nedeni devlet ilköğretim okulları ebeveynlerinin değerlendirmeye alınan ölçek sayısı 405 iken; özel ilköğretim okulu ebeveynlerinde bu sayının 37 olmasıdır. Devlet ve özel ilköğretim okulu ebeveynlerinin sayısal farklılığının çok fazla olmasının, karşılaştırmanın istatistiksel olarak anlamlılığına engel olmaması amaçlanmıştır.

Öncelikle devlet ilköğretim okullarında öğrenim gören çocukların ebeveynlerinin çocuk hakları tutumları, devlet okullarının sosyo-ekonomik düzeyine göre kendi aralarında karşılaştırılmış ve elde edilen bulgular verilmiştir.

a. Devlet İlköğretim Okullarının Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Ebeveynlerin Çocuk Hakları Tutumları

Devlet ilköğretim okullarının sosyo-ekonomik düzeyine göre ebeveynlerin 'Bakım ve Koruma' boyutundaki puanları sırasıyla, orta sosyo-ekonomik düzeydeki ebeveynlerde 195,50 puan, üst sosyo-ekonomik düzeydeki okul ebeveynlerinde 188,00 puan, alt sosyo-ekonomik düzey okul ebeveynlerinde 177,40 puandır.

'Devlet Güvencesi ve Desteği' boyutunda, sırasıyla orta sosyo-ekonomik düzeydeki okul ebeveynlerinin puanları 190,26, üst sosyo-ekonomik düzeydeki okul ebeveynlerinin puanları 186,48, alt sosyo-ekonomik düzeydeki okul ebeveynlerinin puanları 139,95'dir.

'Kendi Kendine Karar Verme' boyutunda ise, üst sosyo-ekonomik düzeydeki okul ebeveynlerinin puanları en yüksektir (204,24). 'Kendi Kendine Karar Verme' boyutunda ikinci en yüksek puan (171,86), orta sosyo-ekonomik düzeydeki okul ebeveynlerinin; en düşük puan alt sosyo-ekonomik düzeydeki okul ebeveynlerinin puanıdır (147,20).

Sonuç olarak, ebeveynlerin çocuk hakları tutumlarının 'Bakım ve Koruma' boyutu ile 'Devlet Güvencesi ve Desteği' boyutlarında en yüksek puan orta sosyo-ekonomik düzeydeki ebeveynlerin puanı olurken; 'Kendi Kendine Karar Verme' boyutunda üst sosyo-ekonomik düzey okul ebeveynlerinin puanları en yüksektir. Tüm boyutlarda, alt sosyo-ekonomik düzeydeki okullarda öğrenim gören öğrencilerin ebeveynlerinin çocuk hakları tutumları en düşüktür. Okulların sosyo-ekonomik düzeyine göre, ebeveynlerin çocuk hakları tutum

puanlarındaki bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığına Kruskall wallis testi sonucunda karar verilmiştir. Bu sonuçlara göre, devlet okullarında öğrenim gören öğrencilerin ebeveynlerinin çocuk haklarına ilişkin tutumları;

“Bakım ve koruma” boyutunda, okulların sosyo-ekonomik düzeyine göre farklılık göstermemektedir (p-değeri=0.581> α =0.05).

“Devlet Güvencesi ve Desteği” boyutu (p-değeri=0.021< α =0.05) ile “Kendi Kendine Karar Verme” boyutunda (p-değeri=0.003< α =0.05) ise, okulların sosyo-ekonomik düzeyine farklılık göstermektedir. Bu farklılık, ‘Devlet Güvencesi ve Desteği’ boyutunda orta sosyo-ekonomik düzeydeki okul ebeveynleri; ‘Kendi Kendine Karar Verme’ boyutunda yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki okul ebeveynleri lehinedir.

b. Devlet İlköğretim Okulları İle Özel İlköğretim Okulundaki Ebeveynlerin Çocuk Hakları Tutumlarının Karşılaştırılması

Devlet ilköğretim okulları ile özel ilköğretim okulundaki ebeveynlerin tutumları karşılaştırılırken, devlet okullarındaki her bir sosyo-ekonomik düzeyle özel ilköğretim okulunun karşılaştırması ayrı ayrı yapılmıştır.

- Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Okulların Ebeveynleri İle Özel Okul Ebeveynlerinin Çocuk Hakları Tutumlarının Karşılaştırılması:

Ebeveynlerin çocuk hakları tutumlarının ‘Devlet Güvencesi ve Desteği’ ile ‘Kendi Kendine Karar Verme’ boyutlarında, özel okul ebeveynlerinin puanları (41,39-44,80) alt sosyo-ekonomik düzeydeki ebeveynlerin puan ortalamalarından (33,38-29,82)daha yüksektir. ‘Bakım ve Koruma’ boyutunda ise alt sosyo ekonomik düzeydeki ebeveynlerin puanları (40,38), özel okul ebeveynlerinin puanlarından (36,42) daha yüksektir. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki devlet okullarıyla, özel okul ebeveynlerinin çocuk hakları tutumlarındaki puan farklılığının istatistiksel

olarak anlamlı olup olmadığına ilişkin karşılaştırmalar Mann-Whitney U testi kullanılarak yapılmıştır.

Bu sonuçlara göre: Alt sosyo-ekonomik düzeydeki okulların ebeveynlerinin 'Devlet Güvencesi ve Desteği' puanı (33.38), özel ilköğretim okulu ebeveynlerinin 'Devlet Güvencesi ve Desteği' puanından (41.39) daha düşük olmasına rağmen, bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p\text{-değeri}=0.107>\alpha=0.05$). Bu nedenle, çocukları alt sosyo-ekonomik düzeydeki okullarda öğrenim gören ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile çocukları özel ilköğretim okulunda öğrenim gören ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları "devlet güvencesi ve desteği" alt boyutunda farklılık göstermemektedir.

'Bakım ve Koruma' değişkeni açısından da, alt sosyo-ekonomik düzeydeki okulların ebeveynleri ile özel okul ebeveynlerinin çocuk hakları tutumları arasında farklılık bulunmamaktadır ($p\text{-değeri}=0.430>\alpha=0.05$).

'Kendi Kendine Karar Verme' boyutunda ise durum farklılaşmaktadır. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki okulların ebeveynlerinin çocuk hakları tutum ölçeğinin alt boyutu olan 'Kendi Kendine Karar Verme' değişkeninde puanı 29.82 iken, özel okul ebeveynlerinde bu değer 44.80'dir. Bu fark istatistiksel olarak da anlamlı ($p\text{-değeri}=0.003<\alpha=0.05$) olup 'Kendi Kendine Karar Verme' boyutunda, özel okul ebeveynlerinin tutumları, alt sosyo-ekonomik düzeydeki devlet okulu ebeveynlerinden daha yüksek düzeydedir.

- Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Okulların Ebeveynleri İle Özel Okul Ebeveynlerinin Çocuk Hakları Tutumlarının Karşılaştırılması:

Orta sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim okullarındaki ebeveynlerin 'Bakım ve Koruma' boyutu puanı 126.54 iken özel ilköğretim okulundaki ebeveynlerin 'Bakım ve Koruma' boyutundaki puanı 102.44'tür. Özel ilköğretim okulu ebeveynlerinin çocuk hakları tutumları, 'Bakım ve Koruma' boyutunda orta sosyo-ekonomik düzeydeki okul ebeveynlerinden daha düşüktür.

'Devlet Güvencesi ve Desteği' boyutunda da, orta sosyo-ekonomik düzeydeki okulların öğrenci ebeveynlerinin puanları (120,19), özel okul öğrencilerinin ebeveynlerinin çocuk hakları

tutum puanlarından (111,67) daha yüksektir.

'Kendi Kendine Karar Verme' boyutunda ise, özel okul ebeveynlerinin puanları (144,77), orta sosyo-ekonomik düzeydeki ebeveynlerin puanlarından (111,48) daha yüksektir.

Mann-Whitney U testine göre, orta sosyo-ekonomik düzeydeki devlet okullarıyla, özel okul ebeveynlerinin çocuk hakları tutumları alt boyutlarda:

'Bakım ve Koruma' değişkeni (p -değeri=0.056 $>$ α =0.05) ile 'Devlet Güvencesi ve Desteği' değişkeni (p -değeri=0.507 $>$ α =0.05) açısından, çocukları orta sosyo-ekonomik düzeydeki okullarda öğrenim gören ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile çocukları özel ilköğretim okulunda öğrenim gören ebeveynlerin çocuk hakları tutumları arasında fark bulunmamaktadır.

'Kendi Kendine Karar Verme' değişkeninde ise, orta sosyo-ekonomik düzeydeki okulların ebeveynlerinin puanları 111.48 iken, özel ilköğretim okulu ebeveynlerinde bu değer 144.77'e çıkmıştır. Bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır (p -değeri=0.007 $<$ α =0.05) ve 'Kendi Kendine Karar Verme' tutumu açısından özel ilköğretim okulu ebeveynlerinin tutumları daha yüksektir.

- *Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Devlet Okullarının Ebeveynleri İle Özel Okul Ebeveynlerinin Çocuk Hakları Tutumlarının Karşılaştırılması:*

Üst sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim okulları ebeveynlerinin 'Bakım ve Koruma' boyutu puanı 87,50 iken, özel ilköğretim okulundaki ebeveynlerin 'Bakım ve Koruma' boyutundaki puanı 73,49'dur. Özel ilköğretim okulu ebeveynlerinin çocuk hakları tutumları, 'Bakım ve Koruma' boyutunda üst sosyo-ekonomik düzeydeki okul ebeveynlerinden daha düşüktür.

'Devlet Güvencesi ve Desteği' boyutunda da, üst sosyo-ekonomik düzeydeki okulların öğrenci ebeveynlerinin puanları (78,80), özel okul öğrencilerinin ebeveynlerinin çocuk hakları tutum puanlarından (75,03) daha yüksektir.

'Kendi Kendine Karar Verme' boyutunda ise, özel okul ebeveynlerinin puanları (89,64), üst sosyo-ekonomik düzeydeki ebeveynlerin puanlarından (77,94) daha yüksektir.

Çocukları üst sosyo-ekonomik düzeydeki okulda öğrenim gören ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile çocukları özel okulda öğrenim gören ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları, 'Bakım ve Koruma' (p-değeri=0.121> α =0.05), 'Devlet Güvencesi ve Desteği' (p-değeri=0.668> α =0.05) ve 'Kendi Kendine Karar Verme' (p-değeri=0.186> α =0.05) farklılık göstermemektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Ebeveyn çocuk hakları tutumları ile ilgili yurt içinde tek bir araştırmaya, yurt dışında ise az sayıda araştırmaya rastlanmıştır. Bu nedenle ebeveyn çocuk hakları tutumları hakkındaki araştırma sonuçları tartışılırken, sınırlı sayıdaki araştırma bulgusu yanında kuramlara dayalı olarak da tartışılmıştır. Sonuçlar tartışılırken maddelemek yerine bütünlük içinde değerlendirilerek tartışılmasına özen gösterilmiştir.

Araştırmanın sonuçlarına göre, ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin tutumları, ebeveynlerin medeni durumlarına, algıladıkları gelir durumlarına, eğitim düzeylerine ve çocuk sayılarına göre farklılık göstermemektedir. Bu sonuçlar, ebeveynlerin çocuk hakları tutumlarının bazı değişkenlere göre incelendiği araştırma sonuçları ile uygunluk göstermemektedir (Yurtsever, 2009: 42). Bu araştırmada, birden çok çocuğu olan ebeveynler 'bakım ve koruma'dan yana tutum sergilerken, ebeveynlerin eğitim durumları yükseldikçe de 'bakım ve koruma'dan yana tutum sergilemektedir. Ayrıca, okur-yazar ve yüksek lisans/doktora mezunu babalar, diğer eğitim düzeyindeki babalara göre daha fazla 'kendi kendine karar verme'den yana tutum sergilemektedir. 'Kendi kendine karar verme' tutumunun ebeveynlerin demokratik tutumlarıyla ilgilidir. 5-6 yaş grubu çocuğu olan anne-babalarla yapılan bir araştırmada (Özyürek ve Şahin, 2004), ebeveynlerin eğitim düzeyleri ile demokratik tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda, özellikle 3 ve daha fazla çocuğa sahip olan anne-babaların katı/sert disiplin tutumlarında artış görülmüştür. Aynı araştırmada, annelerin öğrenim düzeyi yükseldikçe çocuklarına karşı demokratik tutumlarının arttığı,

babalarının eğitim düzeylerinin ise demokratik tutumlarını etkilemediği görülmüştür. Bizim araştırmamızda, ebeveyn tutumları anne ve baba tutumlarına göre ayrı ayrı incelenmemiştir. Bu nedenle, Özyürek ve Şahin'in araştırmasında babaların demokratik tutumlarının, eğitim düzeylerinden etkilenmediği bulgusu, bu araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir. Ancak üniversite öğrencilerinin aile içi demokrasi ile ilgili görüşlerinin incelendiği bir araştırmada (Üstün ve Yılmaz, 2008) ise, aile üyelerinin eğitim düzeyi arttıkça çocukların görüşlerini ciddiye alma davranışında azalma olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, ebeveynlerin çocuk hakları tutumları 'devlet güvencesi ve desteği' boyutunda, çocuklarının cinsiyetlerine göre farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma erkek çocuklar lehine olup erkek çocuğu olan ebeveynlerin 'devlet güvencesi ve desteği' tutum puanları daha yüksektir. Buna göre, ebeveynler erkek çocuklarının haklarının devlet tarafından korunmasına, geliştirilmesine ve güvence altına alınmasına daha fazla önem vermektedir. Bu sonuç, ülkemizde erkek çocuğa kız çocuğundan daha fazla değer verilmesi ile açıklanabilir (Kağıtçıbaşı, 2007: 55). Yurtsever (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, babaların çocuk hakları tutumlarının 'kendi kendine karar verme' boyutunda, erkek çocuklar lehine farklılık göstermesi de bu yorumu destekler niteliktedir. Babalar, erkek çocukların fikirlerine daha fazla önem vermekte ve kendilerini ifade etmeleri için daha fazla desteklemektedirler.

Çocuğu devlet ilköğretim okulunda öğrenim gören ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin tutumları, 'devlet güvencesi ve desteği' ile 'kendi kendine karar verme' (Katılım) boyutlarında çocuklarının öğrenim gördükleri okulların sosyo-ekonomik düzeylerine göre farklılık göstermektedir. Bu farklılık, 'devlet güvencesi ve desteği' boyutlarında orta sosyo-ekonomik düzey okul ebeveynlerinin puanının; 'kendi kendine karar verme' boyutlarında ise üst sosyo-ekonomik düzeydeki okullardaki ebeveynlerin puanlarının en yüksek olması ile kendini göstermektedir. Her üç boyutta da alt sosyo-ekonomik düzeydeki ebeveynlerin çocuk hakları tutum puanları en düşüktür. Bu sonuçlar, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi ile açıklanabilir. Maslow'un ihtiyaç hiyerarşisine göre, bir ihtiyacın bireyde oluşması için önceki ihtiyaçlarının karşılanmış olması gerekmektedir. Bireylerin en öncelikli ihtiyaçları karınlarını doyurma, susuzluklarını giderme, barınma gibi fizyolojik ihtiyaçlardır. Daha sonra, fiziki tehlikelerden

korunma, sağlıklı yaşama, sosyal ve ekonomik tehditlerden korunma gibi güvenlik ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir (Eroğlu, 2010: 56-65). Bunlar temel ihtiyaçlardır ve bireyler, ancak bu ihtiyaçlar karşılandıktan sonra bir üst düzeydekine ihtiyaç duyabilirler. Bu bir üst düzeyde bulunan ait olma, sevme ya da takdir edilme, saygı duyulmaya bireylerin ihtiyacı olmadığı anlamına gelmemektedir. Ancak birey için bu ihtiyaçların öncelikli olmayabileceği anlamına gelmektedir. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki okulların ebeveynlerinin de öncelikli ihtiyaçlarının çocuklarının temel düzeydeki beslenme, barınma ve güvenlik ihtiyaçlarını karşılamak olması beklenmektedir. Bu nedenle alt sosyo-ekonomik düzeydeki ebeveynlerin çocuk hakları tutum puanlarının, diğer sosyo-ekonomik düzeydeki okul ebeveynlerinden daha düşük olduğu düşünülmektedir. Orta sosyo-ekonomik düzeydeki ebeveynlerin, çocukların haklarının devlet tarafından korunması ve desteklenmesine diğer sosyo-ekonomik düzeydeki ebeveynlere göre daha fazla önem vermesinin; üst sosyo-ekonomik düzeydeki ebeveynlerin de çocukların kendilerini ilgilendiren konularda kararlarını kendilerinin almasını içeren tutum puanlarının diğer sosyo-ekonomik düzeylerdeki ebeveynlerin tutumlarından daha yüksek olmasının da, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi ile açıklanabileceği düşünülmektedir.

Devlet ve özel ilköğretim okulu ebeveynlerinin çocuk hakları tutumlarının ayrı ayrı karşılaştırılmasından elde edilen sonuçlar da bu yorumu destekler niteliktedir. Özel okul ebeveynlerinin çocuk hakları tutumları ile devlet-üst sosyo-ekonomik düzeydeki okul ebeveynlerinin çocuk hakları tutumları arasında farklılık bulunmamaktadır. Özel okul ebeveynleri ile devlet alt ve orta sosyo-ekonomik düzey ebeveynlerinin çocuk hakları tutumları arasında ise, sadece 'kendi kendine karar verme' boyutunda özel okul ebeveynlerinin lehine bir farklılık bulunmaktadır.

ÖNERİLER

Bu araştırmanın sonuçları, alt ve orta sosyo-ekonomik düzeylerdeki okul ebeveynlerinin çocuk hakları tutumlarının daha üst sosyo-ekonomik düzeylerdeki okulların ebeveynlerine göre daha düşük olduğunu göstermiştir. Bu nedenle, özellikle alt sosyo-ekonomik düzeylerdeki

ebeveynlerin, çocukların kendilerini ilgilendiren konularda kendi kararlarını almalarının ve kararlara katılımının önemi konusunda bilgilendirilmeleri ve bu bilgileri ev içi uygulamalara ve günlük hayata yansıtılmaları için desteklenmeleri sağlanmalıdır. Ailenin güçlenmesini sağlayacak bu bilgilendirme ve destek, aynı zamanda devletin desteklediği projelerle ve kitle iletişim araçları ile de gerçekleştirilmelidir.

Bu araştırma, İzmir İli, Karşıyaka İlçesi evreninde gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle, ebeveynlerin çocuk hakları konusundaki tutumları hakkında, farklı örneklem grupları ile farklı araştırma yöntem ve tekniklerinin kullanıldığı araştırmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (2000). Çocuk haklarında yer alan kimi haklar açısından sokakta ve hizmet sektöründe çalışan çocuklar. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akman, B. ve Ertürk, G. H. (2011). Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk haklarına ilişkin bilgi düzeylerinin ve okul öncesi çocuk haklarının öğretilmesine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. Aydın Gülan, Mustafa Ruhi Şirin, Mehmet Şirin (Ed.), *I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Yetişkin Bildirileri Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 269-285.
- Anne, K. ve Ong'ondo, C. (2013). An assessment of the level of awareness about children's rights among children in eldoret municipality. *Journal of Emerging Trends in Educational Research and Policy Studies (JETERAPS)*, 4(2), 279-287.
- Aziz, R. A. ve Iskandar, S. (2013). Working children and knowledge of right to education: a study of child labor in Sabah, Malaysia. *Asian Social Science*, 9(8), 23-33.
- Bademci, H. Ö. (2011). Çocuk çalışmaları: araştırmanın nesnesi değil öznesi olarak çocuklar. Mustafa Ruhi Şirin(Ed.), *I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Yetişkin Bildirileri Kitabı-2*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 105-1112.
- Çetinkaya, N. (2000). Öğretmen ve öğrencilerin çocuk haklarına bakışının değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Day, D. M., Peterson-Badali, M. ve Ruck, M. D. (2006). The relationship between maternal attitudes and young people's attitudes toward children's rights. *Journal of Adolescence*, 29, 193-207.
- Dikmen, A. (1998). Çocuk haklarına dair sözleşme çerçevesinde İstanbul'da çalışan çocuklar üzerine bir değerlendirme. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğan, İ. ve Durualp, E. (2011). Sosyal Bilgiler dersi alan dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına dair görüşlerinin karşılaştırılması. Aydın Gülan, Mustafa Ruhi Şirin (Ed.), Mehmet Şirin, *I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Yetişkin Bildirileri Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 293-302.
- Dönmez, T. (2015). İlkokul sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi profilleri ile çocuk hakları yönelik tutumları arasındaki ilişki. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erbay, E. (2011). Türkiye'de çocuk haklarını tanıtmaya, yaygınlaştırma ve izlemeye yönelik uygulamaların eleştirel analizi ve bir model önerisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eroğlu, F. (2010). *Davranış Bilimleri*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Grugel, J. (2013). Children's rights and children's welfare after the convention on the rights of child. *Progress in Development Studies*, 13(1), 19-30.
- Grugel, J. ve Ferreria, F. P. M. (2012). Street working children, children's agency and the challenge of children's rights: evidence from Minas, Gerais, Brazil. *Journal of International Development*, 24(7), 828-840.
- Güneş, G. (2012). Çocuk hakları açısından Türkiye'de sığınmacı çocuklar: çeçen çocuklar örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). *Kültürel psikoloji*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Karasar, N. (1991). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kepekçi, Y. K. (2008). *İnsan hakları ve vatandaşlık*. Ankara: Ekinoks Yayınevi.
- Kobat, İ. (2009). Ulusal ve uluslararası hukukta çocuk suçluluğu ve nedenleri. Yayımlanmamış

Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kurt, G. (2012). Yataklı sağlık kuruluşlarında çocuk ile ilgili sağlık hizmetlerinin çocuk hakları sözleşmesine uygunluğunun ve sağlık profesyonellerinin çocuk hakları konusundaki farkındalık ve tutumlarının değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi, Tıp Fakültesi.

Liebel, M. (2012). Children's rights as living rights: why human rights only make sense if they are connected to the lives of children. *Revista de Asistenja Sociala*, Anual XI, 2, 13-26.

Macleod, C. (2010). Toleration, children and education philosophy and theory. 42(1), 9-20.

Musayeva, G. (2013). Avrupa Birliği, Türkiye ve Azerbaycan'da çocuk hakları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Oktay, A. ve Kumbaroğlu, N. (2011). Öğretmenlerin ve öğrencilerin çocuk haklarına bakışının değerlendirilmesi. Aydın Gülan, Mustafa Ruhi Şirin, Mehmet Şirin (Ed.), *I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Yetişkin Bildirileri Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 293-302.

Öntaş, Ö. (2004). Çocuk hakları ve sosyal hizmetin güçlendirme yaklaşımı açısından suça yönelen çocuk-polis ilişkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özyürek, A. ve Şahin, F. (2005). 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.

Pais, M. S. (2010). The protection of children from sexual exploitation optional protocol to the convention on the rights of the child on the sale of children, child prostitution and child pornography. *International Journal of Children's Rights*, 18, 551-566.

Peterson-Badali, M., Morine, S. L., Ruck, M. D. ve Slonim, N. (2004). Predictors of maternal and early adolescent attitudes toward children's nurturance and self-determination rights. *Journal of Early Adolescence*, 24 (2), 159-179.

Sutton, P. B. (2003). The relationship between parents attitude toward children's rights, parenting styles, and children's right to sexuality education. Unpublished Dissertation, Alliant International University, Fresno, California, U.S.A.

- Torun, F. (2011). Çocuk hakları öğretiminde oyun yönteminin başarıya, kalıcılığa ve tutuma etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turanlı, K. (2004). Birleşmiş Milletler çocuk hakları çerçevesinde çocuğun ekonomik sömürüden korunma hakkı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uçuş, Ş. (2011). İlköğretim öğrencileri için çocuk hakları farkındalık ölçeğinin geliştirilmesi. Aydın Gülan, Mustafa Ruhi Şirin, Mehmet Şirin (Ed.), *I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Yetişkin Bildirileri Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 365-382.
- Üstün, A. ve Yılmaz, M. (2008). Üniversite öğrencilerinin aile içi demokrasi ile ilgili görüşlerinin cinsiyet ve anne-baba eğitim düzeyine göre değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 77-90.
- Washington, F. (2010). 5-6 yaş çocuklarına uygulanan aile katımlı çocuk hakları eğitim programının etkililiğinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Wolfe, J. B. (1998). The relation between mother's and children's understandig of rights. Unpublished Dissertation, Toronto University, Toronto, Canada.
- Yıldız, C. B. (2011). Devlet egemenliği ve insan hakları rejimi altında çocuk hakları: Türkiye'de 2006-2010 yılları arasında terörle mücadele kanunuyla yargılanmış çocuklar. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yurtsever, M. (2009). Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve anne babaların çocuk haklarına yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.